

EFFECTELE NEGATIVE ALE CORUPȚIEI ASUPRA SECURITĂȚII NAȚIONALE

Alexandr CAUIA,
doctor în drept,
conferențiar universitar, ULIM
<https://orcid.org/0000-0002-1952-5734>

Mihail POALELUNGI,
doctor habilitat, prof. univ.
interimar, ULIM
<https://orcid.org/0000-0002-8270-5543>

SUMAR

Corupția este un fenomen social complex, sistemic, care se manifestă în aproape toate sferele societății. Răspândirea practicilor corupte este determinată de mulți factori diferiți, inclusiv dezvoltarea economică, procesele sociale și mediul social. Locul, rolul și impactul fenomenului corupțional asupra procesului complex de asigurare a securității naționale a format obiectul de cercetare pentru experți din diverse domenii ale științei.

În cadrul prezentului articol sunt reflectate principalele tendințe în procesul de definire a corupției, sunt analizate unele opinii cu privire la impactul fenomenului corupțional asupra securității naționale și sunt expuse principalele efecte negative ale corupției asupra procesului de asigurare a securității naționale.

Cuvinte-cheie: *efecte negative, combaterea corupției, securitate națională.*

Introducere

Corupția a apărut concomitent cu formarea primelor formațiuni statale și, pe măsură ce a prins rădăcini și s-a dezvoltat, a devenit un fenomen integral atât pentru țările dezvoltate, cât și pentru țările în curs de dezvoltare, unde consecințele ei sunt cele mai vizibile.

Corupția subminează sistemul de administrație publică și bazele reglementării juridice a societății,

THE NEGATIVE EFFECTS OF CORRUPTION ON NATIONAL SECURITY

SUMMARY

Corruption is a complex, systemic social phenomenon that manifests itself in almost all spheres of society. The spread of corrupt practices is determined by many different factors, including economic development, social processes and the social environment factor. The place, role and impact of the corruption phenomenon on the complex process of ensuring national security was the subject of research by experts from various fields of science.

In this article, the main trends in the process of defining corruption are reflected, some opinions are analyzed regarding the impact of the corruption phenomenon on national security, and the main negative effects of corruption on the process of ensuring national security are exposed.

Key-words: *negative effects, fighting corruption, national security.*

accentuează decalajul dintre societate și guvern, înlocuiește relațiile juridice cu practici informale, devenind o formă specifică și stabilă de interacțiune socială.

Prin urmare, recunoaștem corupția ca fiind unul dintre cei mai periculoși factori care au un efect distructiv asupra securității naționale a statului. În același timp, securitatea națională ni se prezintă ca „o activitate care vizează rezistența în fața influențelor distructive interne și externe și asigurarea funcționării normale a societății și a statului, precum și dezvoltarea lor ulterioară” [19, p. 74].

Corupția, din cauza naturii sale distructive și a impactului negativ asupra economiei, reprezintă un pericol pentru asigurarea securității naționale a statului și a societății. De regulă, săvârșirea infracțiunilor de corupție devine posibilă ca urmare a sistemelor juridice și a reglementării legale imperfecte, a lipsei eficienței în procesul de aplicare a legii și a cooperării interinstituționale ineficiente [21, p. 7-16].

Imperfecțiunea sistemului juridic destabilizează relațiile dintre cetățeni, deoarece deschide oportunități pentru rezolvarea problemelor personale cotidiene în alte moduri, nelegale. De asemenea, contribuie la distribuirea incorectă a rolurilor

sociale și a pozițiilor de putere în societate. Cel mai important aspect al securității statului este asigurarea funcționării fiabile a instituțiilor critice ale țării - dotări economice, infrastructură și asigurare socială [17, p. 65-69].

Corupția a devenit una dintre amenințările reale la adresa securității naționale a Republicii Moldova. Această problemă este considerată una dintre cele mai urgente, deoarece diminuarea puterii de control a statului într-o situație economică în declin, împreună cu alți factori externi și interni, poate crește semnificativ probabilitatea de exacerbare a contradicțiilor sociale și poate duce la destabilizarea societății.

Riscurile generate de fenomenul corupțional asupra securității naționale

Corupția reprezintă un risc semnificativ pentru securitatea națională din cauza impactului său negativ și a caracterului perturbator asupra mediului social, dezvoltării economice și imaginii internaționale a statului. Practicile de corupție încalcă direct funcționarea normală a statului, deteriorează mecanismele redistributive ale acestuia și limitează drepturile constituționale ale cetățenilor.

În această lumină, gradul înalt de toleranță publică promovează răspândirea corupției la toate nivelurile și creează premisele pentru transformarea acesteia într-o normă care este percepută ca una nelegală, care nu este conformă cu valorile morale și principiile de funcționare ale democrațiilor dezvoltate. Perturbarea activităților acestor instituții poate duce la distrugerea securității întregului stat, până la prăbușirea completă a acestuia [18, p. 75-79].

Indiferent de legile elaborate în domeniul asigurării securității naționale, indiferent de forțele și mijloacele implicate în acest proces, corupția poate „anula” toate eforturile în materie de securitate națională. „Cadrele decid totul”, spuneau întotdeauna conducătorii înțelepți și monitorizau cu atenție curățenia rândurilor din structurile lor de putere. Problema corupției există atâta timp cât există instituții de guvernare în societate. Chiar și grecii antici considerau corupția principalul motiv al deteriorării regimurilor statale și al morții statelor.

Retrospectiva istorică și filozofică a înțelegerii corupției în diferite etape ale dezvoltării societății ne permite să vorbim despre două moduri principale de definire a corupției: „de la o persoană” și „de la stat”. Prima metodă este tipică pentru cercetătorii perioadei clasice, care au considerat corupția nu ca un fenomen negativ care împiedică activitățile de management, ci ca un fenomen care încalcă conceptele general acceptate de dreptate, onestitate și conștiințiozitate [20, p. 201].

Metoda de studiu a corupției „de la stat” ne spune contrariul: corupția nu este atât depravarea morală a indivizilor, cât un fenomen sistemic asociat cu însăși existența puterii de stat și un derivat al acesteia. În același timp, studiul cel mai complet al

corupției este posibil doar atunci când se stabilește o legătură bidirecțională cu fenomenul studiat, folosind fiecare dintre cele două abordări indicate.

Corupția împiedică dezvoltarea economică deoarece provoacă distorsiuni și ineficiență. În sectorul privat, corupția crește costurile cu valoarea plăților ilegale către funcționari. Chiar dacă unii cred că corupția reduce costurile afacerii, evitând în același timp reglementările, cercetătorii sunt de părere că mita îi determină pe oficialii statului să creeze noi reguli și bariere. În timp ce cresc costurile, în același timp corupția denaturează mediul și protejează împotriva concurenței companiile cu relații, menținând în același timp relativa ineficiență [13, p. 1339].

M. I. Enikeev consideră că corupția este un comportament criminal larg răspândit al funcționarilor de rang înalt, care folosesc îndeplinirea funcțiilor de stat care le sunt atribuite, în scopul îmbogățirii personale și obținerii altor avantaje personale. Aceasta se dezvoltă în condițiile consolidării birocrăției și dotării acesteia cu privilegii de putere, retrăgând-o de sub controlul social [16, p. 97].

Corupția provoacă conflicte și exacerbări în toate sferile relațiilor sociale. Criminalitatea coruptă nu numai că amenință sistemul de stat și dezvoltarea economică a țării, dar dă naștere și la neîncrederea populației în puterea politică [14, p. 24]. Prin urmare, controlul și contracararea corupției ar trebui efectuate atât la nivel legislativ, cât și de către populație, mass-media și instituțiile publice.

Corupția trebuie considerată un nou concept teoretic și parte a elementului de securitate a statului, ce se rezumă la o serie de acțiuni ilegale sau inacțiuni motivate egoist ale unui subiect special, care vizează încălcarea securității naționale a statului.

Impactul corupției asupra securității naționale

Din punct de vedere al securității, deosebit de important este faptul că mediul vulnerabil care rezultă este un temei favorabil pentru intervențiile serviciilor străine, subiecții economici și de altă natură care să influențeze procesul de luare a deciziilor ce sunt importante pentru țară, în direcția care nu corespunde interesului național [13, p. 1339-1340].

Totodată, este de remarcat faptul că corupția este un fenomen care există în orice țară, confirmând răspândirea globală a acestei probleme [8]. La o concluzie similară s-a ajuns în baza analizei situației în 185 de țări în perioada 2012-2015. Astfel, conform concluziilor raportului, corupția afectează negativ activitatea sectorului de afaceri, scăzând confortul activităților acestora [1, p. 1-6].

În același timp, nivelul antreprenorial și indicele de capitalizare bursieră sunt indicatori separați ai dezvoltării sectorului de afaceri, acționează ca un obstacol-cheie în calea dezvoltării economice [2, p. 85-100]. De remarcat este corelația între nivelul de corupție și valoarea indicelui de dezvoltare durabilă a capitalului uman, care sună astfel: „Creșterea cu

1% a nivelului corupției în sistemul social-economic provoacă o scădere a indicelui de dezvoltare durabilă a capitalului uman cu peste 1% în țara studiată” [1, p. 5].

Realitățile existente și practicile sociale reproduse de un număr tot mai mare de subiecți formează norme tacite care înrădăcinează și întăresc comportamentul corupt, adică îl fac „normal” și „de la sine înțeles” ca un comportament tipic în situații specifice. Ca urmare, agenții aplică „norme” sociale corupte învățate în procesul de socializare. Aceste reguli, împreună cu resursele de care dispun, sunt utilizate activ în procesul de interacțiune socială și, ca urmare a intercalării mecanismelor conștiente și inconștiente, precum și a practicilor sociale repetitive, construiesc o structură din ce în ce mai complexă – o rețea de corupție.

Rețeaua de corupție este un sistem de celule relativ autonome care pătrund în structura de management, funcționează în cadrul unor reguli informale și asigură atingerea obiectivelor personale sau de grup. O astfel de structură organizatorică are o capacitate de supraviețuire semnificativă, iar distrugerea segmentelor individuale de rețea nu duce la moartea acesteia, elementele distruse sunt rapid restaurate. În plus, corupția oferă un nivel ridicat de protecție împotriva oricăror mecanisme de control [15, p. 213].

În același timp, se consideră că alegerea unei strategii de evaluare a riscurilor de corupție și minimizarea consecințelor acesteia se dovedesc a fi țesute și în strategia de comportament la risc: deciziile luate incorect sau formele specifice de influență selectate pot avea un efect negativ sau se dovedesc a fi ineficiente în structura din ce în ce mai complexă a practicilor sociale corupte [23, p. 189].

Impactul negativ al fenomenului corupției asupra securității naționale se reflectă nu numai asupra funcționării instituțiilor economice și guvernamentale, ci și asupra instituțiilor care asigură securitatea statului și a societății în mod direct și efectiv. Acest lucru se vede clar în exemplul instituțiilor de aplicare a legii. Dispunând de o putere impresionantă, reprezentanții acestora își pot urma propriile politici, uneori criminalizate și corupte.

Totodată, în contextul securității naționale, care include și securitatea militară, trebuie remarcate procesele de corupție care au loc în una dintre principalele structuri de asigurare a securității – în armată. Armata nu este un mecanism social izolat, ci o parte organică și integrantă a societății noastre. Prin urmare, este supusă acelorași boli ca și societatea în acest stadiu al dezvoltării sale [22, p. 121-127].

Prezența în sistemul instituțional a factorilor distructivi sub formă de elemente de corupție subminează în mod direct nu numai puterea economică și politică a statului, ci pune în pericol securitatea întregului sistem de stat.

Efectele corupției asupra securității economice a statului

Confirmarea impactului negativ al corupției asupra economiei țării și, în special, asupra securității sale economice, a fost analizată de mai mulți autori care susțin că diferite țări au niveluri diferite de productivitate și eficiență instituțională, ceea ce explică diferențele dintre consecințele corupției asupra economiilor acestor țări. În plus, aceste studii încearcă să stabilească nivelul corupției, de la care începe impactul negativ al acesteia [7, p. 345; 4, p. 1173].

O analiză a situației actuale arată că corupția ocupă un loc de frunte printre amenințările la adresa securității naționale. Problemele corupției și lupta împotriva acesteia sunt atât de complexe încât deciziile luate în acest domeniu necesită o abordare fundamentală.

În ciuda opoziției din partea statului și a adoptării diferitelor măsuri, corupția modernă acoperă din ce în ce mai multe domenii noi, creând o amenințare reală la adresa securității naționale, deoarece:

- anulează sau încetinește transformările economice și sociale de amploare din țară, împiedică dezvoltarea statului;
- extinde sectorul economiei subterane, reduce veniturile fiscale la buget, face ca utilizarea fondurilor bugetare să fie ineficientă;
- afectează negativ imaginea țării în ochii partenerilor săi politici și economici, înrăutățește climatul investițional;
- crește inegalitatea de avere a cetățenilor;
- formează în mintea publicului o idee despre lipsa de apărare a cetățenilor atât în fața crimei, cât și în fața puterii;
- este un teren propice pentru crima organizată, terorism și extremism;
- duce la degradarea valorilor morale ale societății, a tradițiilor și obiceiurilor naționale primordiale;
- are un impact negativ asupra formării elitei politice, a procesului electoral, a activităților organelor guvernamentale și a instituțiilor societății civile [24, p. 51].

Un alt impact negativ al corupției asupra economiei se manifestă prin alocarea ineficientă a resurselor. Astfel, se subliniază interconexiunea dintre corupție și dinamica creșterii investițiilor publice, precum și impactul acesteia asupra reducerii eficacității acestor investiții [12].

Aceste efecte sunt de obicei exprimate în următoarele manifestări:

1. Răspândirea economiei subterane, deoarece este direct proporțională cu corupția. Dezvoltarea sectorului gri deschide oportunități pentru eliberarea suplimentară a resurselor din circulația legală, în special a celor financiare, care sunt utilizate în continuare pentru finanțarea corupției. Concomitent, are loc și pierderea resurselor din sistemul de securitate economică, care, în cele din urmă, afectează

eficiența depășirii riscurilor pentru economia țării. În astfel de condiții, una dintre problemele cheie este schimbarea focalizării sistemului de securitate economică de la sprijinirea sectorului juridic la combaterea economiei subterane.

2. Deformarea mecanismelor de concurență pe piață, întrucât concurența „sănătoasă” este posibilă doar dacă este asigurată transparența participanților săi. În condițiile răspândirii active a corupției într-o anumită țară, beneficiile nu vor fi acordate participantului care este cu adevărat competitiv, ci celui care a putut să ofere anumite avantaje înaintea altora în mod ilegal.

3. Crearea unui strat de deținători privați ineficienți, în special – în timpul procesului de privatizare. De fapt, scopul de bază al unor astfel de oameni nu este dezvoltarea procesului de producere, ci obținerea de beneficii rapide. Ca urmare, după obținerea maximului de beneficii de la întreprinderea privatizată, are loc naționalizarea inversă a acesteia, ceea ce conține, de asemenea, o componentă de corupție și permite eliberarea de resurse suplimentare de stat către sectorul gri. Amânarea impactului negativ pentru o anumită perioadă este amenințarea celor menționate mai sus și nu face posibilă evaluarea și prospectarea pe deplin a consecințelor negative pentru economia țării.

4. Eficiență scăzută a alocării și utilizării bugetelor la toate nivelurile, mai ales în timp ce se desfășoară procedura de achiziție publică, timp în care este extrem de dificil să se identifice și să se dovedească supraestimarea valorii reale a bunurilor și serviciilor achiziționate. Are loc odată cu apariția unor fapte precum creșterea excesivă a cheltuielilor bugetare și ca o consecință a deficitului bugetar.

5. Deteriorarea semnificativă a climatului investițional și a atractivității investiționale, în special, din partea investitorilor străini. Acest lucru are loc din cauza că potențialii investitori caută modalități fiabile de investiție. Totuși, în condițiile corupției, răspândindu-se în toate sferile administrației publice, în special, prin procese economice, există un risc acut de pierderi de fonduri sau probabilitatea subestimării profiturilor prin mijloace artificiale datorită fluxului de resurse financiare de la cele legale la cele din umbră. În cele din urmă, acest lucru înrăutățește ratingul internațional al țării, împreună cu declinul poziției sale pe piața mondială, atât politică, cât și economică, precum și socială și juridică [3, p. 1061].

Un grup de autori a investigat impactul negativ al corupției asupra a 22 de țări africane și au relevat faptul că corupția în activitățile autorităților publice reprezintă o amenințare pe termen lung la adresa dezvoltării durabile a țărilor studiate. Mai mult, unele studii arată o corelație între corupție și dezvoltarea economică scăzută [5, p. 180].

O echipă de experți a cercetat impactul negativ al corupției în sfera politică, remarcând: „... că împiedică dezvoltarea democratică și economică a

oricărui stat” [9, p. 157]. Mai mult, examinând problemele corupției în diferite țări ale lumii, unii autori au remarcat că trăsăturile corupției pot fi de natură transnațională, ceea ce complică foarte mult lupta împotriva acestui fenomen, din cauza faptului că urmărirea penală pentru unele fapte de corupție depășește competența instanțelor naționale ale unei anumite țări [11, p. 170].

Statele în care economiile suferă de corupție nu sunt capabile să se dezvolte într-un ritm și într-o astfel de direcție ca țările cu niveluri scăzute de corupție. Acest lucru se întâmplă, în primul rând, din cauza faptului că corupția devine un fel de barieră în calea reglementării naturale a proceselor economice, în conformitate cu nevoile pieței, și, în consecință, provoacă suferință întregii societăți. În plus, corupția are un impact negativ semnificativ asupra securității economice, care, în cele din urmă, are efecte devastatoare asupra economiei țării [3, p. 1060].

Practicile de corupție cu participarea persoanelor care ocupă funcții înalte în stat creează premise la manifestarea riscului pentru securitatea națională, care vizează:

- impactul distructiv asupra sistemului de stat și a fundamentelor democratice pentru funcționarea societății;
- deteriorarea prestigiului țării în fața instituțiilor internaționale;
- pierderea suveranității naționale.

Practicile de corupție în acest domeniu, fiind un risc semnificativ pentru securitatea națională, se manifestă mai ales în următoarele direcții:

- corupția subminează încrederea în democrație și în capacitatea sa ca model optim de funcționare a societății;
- corupția contribuie la criminalizarea mediului în țară, sporind astfel creșterea ratei criminalității;
- corupția întărește pozițiile economiei tenebre;
- corupția demotivează administrația guvernamentală în încercările sale de a lucra eficient pentru prosperitatea socială;
- corupția deteriorează climatul investițional din țară, reducând astfel nivelul investițiilor străine directe;
- și, nu în ultimul rând, corupția duce la pierderea suveranității naționale [13, p. 1343].

Concluzii

Ținând cont de analiza prevederilor normative în vigoare, Republica Moldova are nevoie de o politică anticorupție cuprinzătoare și permanentă, care constă în elaborarea și implementarea unor măsuri versatile și consecvente pentru eliminarea cauzelor și condițiilor care dau naștere și alimentează corupția în diverse sfere ale vieții, precum și măsurile de atragere la răspunde a funcționarilor corupți.

La moment, dispunem de o Strategie anticorupție viabilă, care conține toate elementele necesare.

Marea provocare constă în capacitatea instituțională și umană de a realiza în practică aceste prevederi normative. Având în vedere că corupția tinde să se extindă, funcția anticorupție a statului ar trebui să devină una dintre sarcinile sale de bază.

În același timp, eficacitatea acestei funcții va depinde în mare măsură de cât de activ vor participa structurile societății civile la implementarea acesteia. Politica anticorupție este chemată să joace un dublu rol: în primul rând, să creeze bariere în calea posibilității de răspândire a corupției în aparatul de stat și societate, iar în al doilea rând urmează să producă și să dezvolte instituții democratice, inclusiv instituții de control civil.

Cel mai mare pericol în raport cu procesul de prevenire și combatere a fenomenului de corupție este negarea sau mimarea luptei acerbe contra acestuia. Mecanismele și instrumentele juridice de prevenire și combatere a corupției în Republica Moldova sunt suficient de bine dezvoltate, sunt monitorizate permanent și ciclic în vederea asigurării implementării eficiente a prevederilor acestora.

Cu toate acestea, nivelul corupției în țara noastră este capabil să amenințe direct și poate chiar ireversibil procesul de asigurare a securității naționale, fapt ce ar trebui să servească drept imbold pentru coagularea forțelor tuturor elementelor componente ale societății în vederea iradicării eficiente a acestui flagel care ne amenință direct și perfid algoritmele de prevenire și combatere a efectelor nocive ale riscurilor, amenințărilor și pericolelor asupra securității naționale a Republicii Moldova.

Referințe bibliografice

1. Absalyamova S., Absalyamov T., Khusnullova A., Mukhametgalieva C. The impact of corruption on the sustainable development of human capital. In: *Journal of Physics: Conference Series*, 2016, no.738, p. 1-6.
2. Achim M.V. Corruption, Income and business development. In: *Journal for International Business and Entrepreneurship Development*, 2017, no. 10, p. 85-100.
3. Akimova L.M., Litvinova I. F., Ilchenko H. O., Pomazaponomarenko A. L., Yemets O. I. The Negative Impact of Corruption on the Economic Security of States. In: *International Journal of Management*, 2020, no.11 (5), p. 1058-1071.
4. Bose N., Capasso, A.P. Murshid Threshold effects of corruption: theory and evidence. In: *World Development*, 2008, no.36, p. 1173-1191.
5. Forson J. A., Buracom P., Chen G., Baah-Ennumh T. Y. Genuine wealth per capita as a measure of sustainability and the negative impact of corruption on sustainable growth in sub-Sahara Africa. In: *South African Journal of Economics*, 2017, no.85, p. 178-195.
6. Giddens A. Fate, Risk and Security. In: *Thesis*, 1994, no. 5, p. 107-134.
7. Haque M. E., Kneller R. Corruption clubs: endogenous thresholds in corruption and development. In: *Economics of Governance*, 2009, p. 345-373.
8. Kokhan H. *The Phenomenon of Political Corruption: Theoretical and Methodological Analysis*. Kyiv: NISS, 2013.
9. Kulish A., Andriichenko N., Rezni O. A step forward in the minimization of political corruption in financial support of political parties: The experience of Ukraine and Lithuania. In: *Baltic Journal of Law and Politics*, 2018, no.11(1), p. 157.
10. Luhmann N. *Risk: A Sociological Theory*. N. Y.: Walter de Gruyter, 1993. 344 p.
11. Reznik O. M., Klochko A. M., Pakhomov V. V., Kosytisia, O. O. International aspect of legal regulation of corruption offences commission on the example of law enforcement agencies and banking system of Ukraine. In: *Journal of Advanced Research in Law and Economics*, 2017, no. 8(1), p. 169-177.
12. Tanzi V., Davoodi H. R. Corruption, Growth, and Public Finances. Working Paper No. 2000/182. 27 p.
13. Terziev V., Petkov M. Corruption and national security. In: *The English Historical Review*, 2017, p. 1338-1351.
14. Амаран А. А. Проблемы и недостатки урегулирования конфликта интересов на государственной гражданской службе. В: *Вестник магистратуры*, 2021, № 2-2 (113), с. 24.
15. Дубовиченко С. В. Коррупция как форма социального паразитизма. В: *Организованная преступность и коррупция: результаты криминологических исследований*. Саратов: Сателлит, 2010. Вып. 5, с. 210-215.
16. Еникеев М. И. *Энциклопедия. Юридическая психология*. Мцсква: Приор, 2001. 352 с.
17. Котов О.А. К вопросу трансформации роли войск ПВО сухопутных войск в обеспечении безопасности государства. В: *Проблемы безопасности российского общества*, 2014, №2, с. 65-69.
18. Котов О.А. Состояние войск ПВО сухопутных войск и безопасность государства. В: *Проблемы безопасности российского общества*, 2013, №1, с. 75-79.
19. Лугавцов К. В. Коррупционная культура как угроза национальной безопасности России. В: *Вестник Бурятского государственного университета*. Серия «Философия, социология, политология, культурология», 2015, № 6А, с. 73-77.
20. Лугавцов К. В. Особенности классического подхода к социально-философскому осмыслению феномена коррупции. В: *Социально-культурные процессы в условиях интеграции и дезинтеграции: материалы Всероссийской научной конференции с международным участием*. Улан-Удэ: Издательство Бурятского гос. университета, 2017, с. 200-202.
21. Савенко А.Н., Савенков А.А. Как победить коррупцию: юридические практики Великобритании. В: *Правовое поле современной экономики*, 2012, №7, с. 7-16.
22. Хачатурян К.С., Паук Н.Н. К вопросу о коррупционном потенциале вооруженных сил Российской Федерации В: *Военный академический журнал*, 2014, №1, с. 121-127.
23. Цырендоржиева Д. Ш., Лугавцов К. В. Коррупция как угроза национальной безопасности осмысление в терминах теории риска. В: *Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики*. Тамбов: Грамота, 2017, № 11, с. 187-189.
24. Челапченко О. А. Коррупционные проявления как угроза национальной безопасности. В: *Современное право*, 2010, №9, с. 51-53.

